

افق‌های نوین حقوق مالکیت فکری در چشم‌انداز دستورالعمل کپی‌رایت و حقوق مرتبط بازار واحد دیجیتال سال ۲۰۱۹ اتحادیه اروپا

(مقاله علمی - پژوهشی)

زهرا شاکری*

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۵

چکیده

دستورالعمل ۲۰۱۹/۷۹۰ کپی‌رایت و حقوق مرتبط در بازار واحد دیجیتال، آخرین مقررات در حوزه حقوق مالکیت فکری است که در منطقه اروپا تصویب و اجرایی شده است. این مقررات مبتنی بر یک رژیم حقوقی جدید است که مؤلفه‌های خاصی را در عرصه مالکیت فکری مطرح می‌کند. در این رژیم، استخراج داده و استفاده آموزشی در قالب محدودیت‌ها یا استثنائات با قلمرو مضیق در چارچوب محیط دیجیتال و حق بر خبر برای ناشران مطبوعاتی پیش‌بینی شده است. افزون بر اینکه ارائه‌دهندگان خدمات اشتراک‌سازی برخط موظف به اجرای تعهداتی در راستای فیلتر آثار هستند. همچنین صاحبان حق دارای اختیاراتی برای تعدیل قراردادهای خود و اعمال حق پشیمانی خواهند بود. مسئله مهم آن است که مؤلفه‌ها و الزامات نظام جدید چیست؟ و دستاوردهای احتمالی آن چه خواهد بود؟ نوشتار حاضر با روش تحلیلی توصیفی نتیجه‌گیری می‌کند که در مدل جدید یک رژیم مبتنی بر مسئولیت برای اشخاص حقوقی خاص به‌منظور تثبیت محدودیت‌ها و استثنائات و کنترل استفاده از آثار به موازات امری شدن پاره‌ای مقررات حقوق مالکیت فکری ایجاد شده است که می‌تواند به‌زودی به‌عنوان الگویی در وضع مقررات سایر کشورها نیز مطرح باشد. اگرچه ارزش‌افزوده استثنائات جدید برای جامعه مصرف‌کنندگان گسترده نخواهد بود.

کلیدواژگان:

استخراج داده، استفاده آموزشی، بازار واحد دیجیتال، کپی‌رایت و حقوق مرتبط، حق بر خبر.

* استادیار، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران

مقدمه

دستورالعمل ۲۰۱۹/۷۹۰ کپی‌رایت و حقوق مرتبط در بازار واحد دیجیتال،^۱ آخرین مقرراتی است که در خصوص حقوق مالکیت ادبی و هنری در اتحادیه اروپا مطرح شده است. این مقررات در ۱۷ آوریل ۲۰۱۹ به تصویب رسید و اعضا تا ۷ ژوئن ۲۰۲۱ فرصت داشتند که مقررات آن را بومی‌سازی کنند. اگرچه مقررات مذکور جنبه اتحادیه‌ای دارد، به‌زودی می‌تواند به‌عنوان الگویی جدی ایفای نقش نماید. این مقررات با بهره‌گیری از ۳۲ ماده و ۸۶ بند توضیحی مرتبط در مقدمه یکی از اسناد مفصل نظام حقوق مالکیت فکری تلقی می‌شود. مقررات پیشین اتحادیه در خصوص حقوق مالکیت ادبی و هنری در سال ۲۰۰۱^۲ وضع شد که مدلی جامع تلقی می‌شود. اما دستورالعمل مذکور به دلیل توسعه اینترنت و ظهور وب ۲^۳ جامع و مانع نماند. به‌عبارت‌دیگر، در این سال‌ها هر کس به یک پدیدآورنده تبدیل شده و قادر است در بستر مجازی به خلق اثر مبادرت کند. در این میان، اگرچه حقوق و استثنائات خاصی در دستورالعمل ۲۰۰۱ (مواد ۲ تا ۵) منظور شده بود که امکان بهره‌برداری از آثار دیگران را میسر می‌کرد، در شرایط جدید، چنین استفاده‌هایی منفعتی متعادل برای دارندگان حق و کاربران نداشت. ریشه‌های تغییرات تقنینی ۲۰۱۹ را می‌توان در اسناد قانونی پیش‌تر جستجو کرد. به‌طور مثال، در سند جایگاه کپی‌رایت در اقتصاد دانش‌محور،^۴ بر استفاده از آثار خلاقانه توسط کاربران یا در معاهده جهانی مراکش درباره دسترسی نابینایان به آثار چاپی^۵ بر استثنائی خاص به نفع معلولان^۶ تأکید شده بود. ماده یک دستورالعمل ۲۰۱۹ بیان می‌کند که موضوع این مقررات، هماهنگ‌سازی قوانین اتحادیه در حوزه

1. Directive (EU) 2019/790 on copyright and related rights in the Digital Single Market (DSM Directive). Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj/>

2. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society.

۳. در وب ۱، فقط امکان دسترسی به داده‌ها و استفاده از آنها وجود داشته اما در وب ۲، کاربران قادر به ایجاد، خلق و به اشتراک‌سازی داده‌ها هستند.

4. Communication on copyright in the knowledge economy. Available at:

<https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0532:FIN:EN:PDF/>
5. Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works by Visually Impaired Persons and Persons with Print Disabilities (VIP).

۶. برای مطالعه بیشتر ر ک: شاکری، زهرا، معاهده مراکش، تحولی در نظام حقوق مالکیت فکری؟!؛

سخنی در استثناء استفاده معلولان، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۴۸، تابستان ۱۳۹۷، شماره ۲، صص ۲۸۴-۲۶۵.

کپی‌رایت و حقوق مرتبط، بیان قواعد حاکم بر محدودیت‌ها و استثنائات در خصوص تسهیل اخذ اجازه با هدف کارایی بازار در بهره‌برداری از آثار و موضوعات دیگر است. مفهوم بازار در این دستورالعمل به بازار یکپارچه به وسعت اتحادیه، آن هم در فضای دیجیتال اشاره دارد. این مفهوم، بار معنایی مهمی در دستورالعمل دارد و همانند مقررات اتحادیه‌ای که مبتنی بر حرکت آزاد کالاها، خدمات و انسان‌هاست، به جریان آزاد حرکت اطلاعات، کالاها و خدمات منوط به رعایت رقابت منصفانه با بالاترین سطح حمایت از مصرف‌کنندگان و اطلاعات شخصی فارغ از تابعیت و اقامتگاه می‌پردازد. این پتانسیل با ظهور فناوری‌های نوین، از جمله هوش مصنوعی و اینترنت اشیا کاملاً فراهم شده و هرگونه اثر یا محتوایی می‌تواند به راحتی در دسترسی کاربران قرار گیرد و هم‌زمان تحت مدیریت دیجیتال صاحب حق باشد.

اما چرا کپی‌رایت در این بازار نقش مهمی را ایفا می‌کند؟ بی‌تردید بازار دیجیتال مبتنی بر آپلود، مطالعه و اشتراک‌سازی و بخش‌های تلویزیونی است که محتوی آن، آثار و سایر موضوعات مرتبط هستند. لذا برای پویاسازی بازار از سویی باید دسترسی به آثار فراهم شود و از طرفی حقوق دارندگان حق نیز حفظ شود. دستورالعمل ۲۰۰۱، تلاشی برای متحدالشکل کردن کپی‌رایت بود، اما در آن زمان، فناوری اطلاعات و ارتباطات به میزان کنونی متحول نشده بود و از سویی مقررات این دستورالعمل نیز آزادی‌های گسترده‌ای را برای اعضا ایجاد می‌کرد. پس اکنون زمانی بود که با لحاظ شرایط جدید باید مقررات مهمی وضع می‌شد. مسئله دیگر آن است که رویکرد دادگاه عدالت اروپایی،^۱ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر و نیز معاهده جهانی مراکش به سویی است که موضوعات حقوق بشری در نبردی جدی با حقوق مؤلف قرار گرفته است. این نبرد در دستورالعمل مشاهده می‌شود. افزون بر اینکه ملاحظات ناشی از فراگیری کووید ۱۹ نیز توجه به اجرایی کردن مقررات جدید را مضاعف کرده است.^۲ این مقررات اگرچه سطح بالای حمایت از دارندگان حق و ایجاد چارچوبی برای بهره‌برداری از آثار را در نظر دارد (بند دو دیباچه)،

1. For example, C-201/13, Deckmyn, 3 September 2014, ECLI:EU:C:2014:2132; C-469/17, Funke Medien, 29 July 2019, ECLI:EU:C:2019:623; C-476/17, Pelham, 29 July 2019.

۲. انجمن‌های هنری با صدور بیانیه‌هایی نسبت به روند کند اجرایی شدن دستورالعمل اعتراض کرده‌اند. آنها معتقدند با ظهور کرونا، پلتفرم‌های آن‌لاین رشد چشمگیری داشتند و این امر وضعیت اقتصادی آنها را با چالش روبرو کرده است. لذا اجازه داده نشود که فرصت اجرایی شدن این مقررات به منظور تحقق آینده‌ای پایدار برای مولفان امروز و آینده از دست برود. برای مطالعه بیشتر ر ک:

Authors' Group press statement on the transposition of the 2019 EU Copyright Directive, Available at: <https://europeanwriterscouncil.eu/ag-on-dsm-implementation/>

حقیقت فناوری‌های نوین را نیز درک می‌کند و با امری کردن برخی استثنائات و اعمال آزمون سه‌گام به‌سوی ایجاد موازنه میان منافع دارندگان حق و کاربران قدم برمی‌دارد (بند ۵-۶ دیپاچه). در حقیقت، مقررات جدید یک مجموعه عمل‌گرا بوده که درصدد حل چالش‌های معاصر است. پرسش این مقاله آن است که بایسته‌ها و الزامات این مقررات چیست؟ و میزان تأثیرگذاری مقررات مذکور در آینده نظام حقوق مالکیت فکری چگونه ارزیابی می‌شود؟ پیش از این، مقاله «ساختارهای حمایتی از تولیدکنندگان محتوا، در دستورالعمل بازار منفرد دیجیتال اروپا و رویکرد لایحه جدید مالکیت‌های ادبی، هنری و حقوق مرتبط ایران نسبت به آنها»^۱ قبل از اجرایی شدن دستورالعمل منتشر شده که برخی موضوعات آن را با نگاهی به لایحه مالکیت ادبی و هنری ایران بررسی کرده است. اثر حاضر با روش تحلیلی توصیفی در هفت عنوان به بررسی جامع افق‌های جدید این مقررات در نظام حقوق مالکیت فکری می‌پردازد.

۱. محدودیت‌ها و استثنائات^۲ وارد بر حق مؤلف و حقوق مرتبط

اصولاً مقررات محدودیت‌ها و استثنائات در کنوانسیون برن و سایر مقررات ملی و بین‌المللی جنبه تکمیلی دارد و کشورها می‌توانند بنا به اهداف اقتصادی و اجتماعی خود، آن‌ها را در نظام حقوقی‌شان مدون کنند. اما امری کردن چنین مقرراتی با در نظر گرفتن ملاحظات خاص می‌تواند در مسیر تحقق غایت نظام‌ها قرار گیرد.^۳ اگرچه دستورالعمل مداخله‌ای در اصل حقوق مادی مانند در دسترس عموم قرار دادن آثار (م ۲ و ۳) ندارد، نظام استثنائات و محدودیت‌ها با تغییرات فراوانی نسبت به دستورالعمل ۲۰۰۱ روبرو شده است. اغلب استثنائات و محدودیت‌ها مصرح در ماده ۵ دستورالعمل ۲۰۰۱ و حتی کنوانسیون برن و سایر مقررات بین‌المللی جنبه اختیاری دارد، اما در مقررات ۲۰۱۹، استحاله جدید در حال روی دادن است و نوعی از الزام مشاهده می‌شود. در گذشته کشورها می‌توانستند در چارچوب نظم حقوقی خود به این نظام شکل دهند، اما

۱. حبیبی، سعید و میثم رضایی، ساختارهای حمایتی از تولیدکنندگان محتوا، در دستورالعمل بازار منفرد دیجیتال اروپا و رویکرد لایحه جدید مالکیت‌های ادبی، هنری و حقوق مرتبط ایران نسبت به آنها، فصل‌نامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۲، اسفند ۱۳۹۹، شماره ۸۸، صص ۳۸-۱۱.

2. Exceptions and limitations.

۳. برای مطالعه بیشتر ر ک: حبیبی، سعید و زهرا شاکری، مبحثی در محدودیت‌ها و استثنائات حقوق مالکیت ادبی و هنری، مجله مطالعات حقوق تطبیقی، دوره ۳، بهار و تابستان ۱۳۹۱، شماره ۱، صص ۶۴-۴۱.

استثنائات و محدودیت‌های دستورالعمل جدید گویی یک وعده غذای آماده است و کشورهای عضو نمی‌توانند از انتقال آن‌ها به قوانین ملی خودداری کنند. با اجرایی شدن مقررات جدید، تعهدات الزامی برای اعضا ایجاد می‌شود که حتی با قرارداد نیز قابل دور زدن نیستند (بند ۱ ماده ۷).

۱.۱. استخراج داده^۱

این استثنا به نهادهای تحقیقاتی اجازه می‌دهد که به داده‌کاوی و تحلیل در آثاری که به آن‌ها دسترسی قانونی دارند، بپردازند. اهمیت استثنای مذکور قابل تأمل است؛ چه استخراج داده‌ها و تحلیل آن می‌تواند بر مسیر تحقیقات آتی و فعالیت‌های تجاری و اجتماعی کشورها مؤثر باشد. استخراج داده به معنای هرگونه سازوکار تحلیلی خودکار متون و داده‌ها در قالبی مانند الگو و ترند اطلاق می‌شود (بند ۲ ماده ۲). ماده ۳ سازمان‌های تحقیقاتی و مؤسسات میراث فرهنگی را به منظور تحقیقات علمی، مجاز به داده‌کاوی می‌کند. این ماده هنگامی اعمال می‌شود که این نهادها، دسترسی قانونی به آثار یا موضوعات مرتبط (نرم افزارها و پایگاه داده) داشته باشند. همچنین نسخ آثار موضوع این ماده باید در سطح مناسبی از امنیت ذخیره شوند و می‌توانند برای اهداف ناشی از تحقیقات علمی شامل تأیید نتایج تحقیق مورد استفاده قرار گیرند. از سوی دیگر، دارندگان نیز می‌توانند تدابیری را برای تضمین امنیت و تمامیت شبکه و پایگاه‌های داده‌ای که آثار را میزبانی می‌کنند، به کار بگیرند (بند ۲). چنین تدابیری نباید فراتر از آنچه که برای تأمین این اهداف ضروری است، به کار برود (بند ۳). از سویی اعضا باید دارندگان حق، سازمان‌های پژوهشی و مؤسسات میراث فرهنگی را تشویق کنند که بهترین رویه توافقی شده را برای اعمال تعهدات و تدابیر بند ۲ و ۳ تعریف کنند. (بند ۴) به عبارت دیگر باید توسل به این استثنا تسهیل شود. اما چرا واکاوی داده‌ها و متون با حقوق مالکیت فکری در ارتباط است؟ به طور کلی، داده‌های محض، وقایع صرف یا ایده‌ها در نظام حقوق مالکیت ادبی و هنری حمایت نمی‌شود.^۲ اما در تحقیقات این امکان وجود دارد که آثار دیگران و پایگاه‌های داده مورد پردازش قرار گیرد. مواردی که دارای حقوق انحصاری است. در این فرایند، بررسی، دانلود و آپلود و استفاده از کل یا بخش‌هایی از اثر دیگری روی می‌دهد و حتی امکان جرح و تعدیل مطرح می‌شود و این به معنای

1. Text and Data Mining.

۲. زرکلام، ستار، *حقوق مالکیت ادبی و هنری*، چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۸، ص ۲۹.

نقض حق مادی مانند تکثیر یا حتی حق معنوی است. اهمیت ذکر استثنای مذکور در امری بودن آن است (بند ۱ ماده ۷). برخی نویسندگان معتقدند ماهیت امری استثنای اخیر باید به کلیه استثنائات گسترش یابد تا به هماهنگی واقعی و امنیت قانونی برای همه بازیگران فرایند تولید خلاقیت برسیم. این رویکرد به‌ویژه در محیط دیجیتال بسیار مهم است؛ چه اینترنت شامل استفاده‌هایی می‌شود که اکثراً با چندین قانون حق مؤلف مرتبط است و این امر منجر به ناامنی در موارد مجاز می‌شود.^۱ مطالعه تاریخی نشان می‌دهد چند سال پیش‌تر در برخی کشورها روند پذیرش این استثنا در مواردی که به اثر دسترسی قانونی وجود داشته و اهداف غیرتجاری مطرح بوده، آغاز شده است.^۲ با وجود این، پیشنهاد شده که استثنای مذکور به همه پژوهشگران مستقل و استارت‌آپ‌هایی که دسترسی قانونی به داده‌ها دارند، گسترش یابد و نیز امکان ذخیره‌سازی و دسترسی به فایل‌های تحقیقاتی ایجاد شده فراهم آید.^۳ در حقیقت، کارایی چنین استثنایی زمانی است که کلیه پژوهشگران بتوانند از آن استفاده کنند نه گروه‌های محدود. اما واقعیت آن است که تدابیر فنی اتخاذی دارندگان حق در قالبی مانند روبات تکس^۴ (فایل متنی که در کد منبع برنامه قرار داده می‌شود و مانع برخی داده‌پردازی‌ها می‌شود) عملاً می‌تواند استثنای مذکور را خنثی کند. علاوه بر اینکه برخی استفاده‌های تجاری نیز نیاز به داده‌کاوی و دستیابی به داده‌ها دارد که اگر در قالب استثنا نباشد، مسئله‌ساز خواهد بود؛ چنانچه استفاده‌های مطبوعاتی خبرنگاران از این جمله است.^۵

ماده ۴ در ادامه ماده ۳ با هدف داده‌کاوی، تکثیر و استخراج آثار و موضوعاتی را که به‌طور قانونی به آن‌ها دسترسی وجود دارد، پوشش می‌دهد. هدف از این محدودیت یا استثنا، تجویز برخی موارد استفاده از نرم‌افزارها^۶ و پایگاه‌های داده^۷ است. معافیت این ماده در شرایطی است که

1. Geiger, Christophe, "Building an Ethical Framework for Intellectual Property in the EU: Time to Revise the Charter of Fundamental Rights" (October 8, 2021). in: Gustavo Ghidini and Valeria Falce (eds.), *Innovation law and Policy, Which Reforms for IP Law?*, Cheltenham, UK/ Northampton, MA, Edward Elgar, 2022, pp.1-34.

2. For Example: Art. 38 of the Law No. 2016-1231 of for a Digital Republic added paragraph 10 to Art. L122-5 and paragraph 5 to Art. L342-3 of the Intellectual Property Code (Franc).

3. Op.Cit, Geiger.

4. Robot.txt.

5. Dusollier, Severine, "The 2019 Directive on Copyright in the Digital Single Market: Some Progress, a Few Bad Choices, and an Overall Failed Ambition" (March 20, 2020). *Common Market Law Review*, Vol. 57 No. 4, August 2020, p.987.

6. Directive 2009/24/EC

7. Directive 96/9/EC

قبلاً دارنده حق برخلاف آن توافق نکرده باشد و شامل مواردی است که مشمول تکثیر موقت مستند به بند ۱ ماده ۵ دستورالعمل ۲۰۰۱ نمی‌شود. مثال این مورد درباره محتوای قابل خواندن توسط رایانه است (مانند فایل‌های XML) که برای مردم به صورت آنلاین در دسترس قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، دسترسی قانونی، اماره‌ای است که می‌توان به طور مشخص از یک اثر استفاده کرد. با وجود این، توافق برخلاف این امر در قراردادهای بهره‌برداری از اثر امکان‌پذیر است. به طور کلی به نظر می‌رسد، علی‌رغم تصریح به این استثنائات جدید، ماده ۳ و ۴ قلمرو مضیقی دارند و برای برخی اشخاص قابل استفاده است.

۱.۲. استفاده آموزشی

استثناء استفاده آموزشی^۱ ابتدائاً در بند ۲ ماده ۱۰ کنوانسیون برن مطرح شده بود و تعیین موارد مجاز تکثیر، پخش رادیویی، ضبط صوتی و تصویری به شرط اینکه چنین استفاده‌ای منصفانه بوده و با توجه به هدف قابل توجیه باشد، به کشورها واگذار می‌شد. این ماده معیار کیفی ارائه نکرده، به بیان ویژگی‌های کلی بسنده می‌کند و با عنایت به شرایط تاریخی وضع مقرر به آموزش‌های فیزیکی محدود می‌شود.^۲ ماده ۵ دستورالعمل اجازه می‌دهد حق تکثیر، به اطلاع عموم رساندن و در دسترس عموم قرار دادن صاحبان حق، تعدیل یا حذف شود. این استثنا برای آموزش‌های مجازی ناشی از شرایط پاندمی می‌تواند کارایی داشته باشد تا بتوان بدون واهمه از آثار مورد نیاز برای تدریس استفاده کرد. اما شرایط اعمال این استثنا مشمول همه اهداف آموزشی نیست؛ چه استفاده از محتواهای دارای کپی‌رایت باید توسط یک مؤسسه آموزشی نه شخص حقیقی و با ذکر مناسب نام مؤلف و منبع - رعایت حق برنامه - صورت بگیرد (مگر اینکه امکان‌پذیر نباشد) و همچنین اهداف غیرتجاری وجود داشته باشد. علی‌رغم امری بودن ماده، اگر هدف اولیه صاحب حق، ارائه اثرش به بازار آموزش باشد (مانند آثاری که جنبه کمک‌درسی دارد)، وی می‌تواند توافقات قراردادی را برای بهره‌برداری مقرر کند. این استثنا ضرورتاً رایگان نیست و

۱. برای مطالعه بیشتر ر ک: شاکری، زهرا و میثم اسماعیلی یدکی، بررسی تطبیقی استثناء استفاده آموزشی در حقوق مالکیت ادبی و هنری، مجله دانش حقوق مدنی، سال ۱۳۹۶، دوره ۶، بهار و تابستان ۹۶، شماره ۱، صص ۳۰-۱۹.

۲. حبیبی، سعید و زهرا شاکری، منافع عمومی و حقوق مالکیت ادبی و هنری، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۴، ص ۶۵.

امکان جبران خسارت منصفانه^۱ دارندگان حق نیز وجود دارد. لذا این امر می‌تواند مانع ورود ضرر معقول به منافع قانون صاحب حق باشد. از سویی، توسل به استثنا باید با مسئولیت مؤسسه باشد؛ از طریق التزام به رعایت با اتکا بر امکانات فنی یا پرداخت‌های مالی. از این رو، اعمال استثنا به محیط امن الکترونیک از مبدأ یکی از کشورهای عضو نیاز دارد. بنابراین، استثنای مذکور تلاش دارد مؤلفه‌های کاربردی را نسبت به کنوانسیون برن ارائه کند. با وجود این، دستورالعمل ۲۰۱۹ فقط به استفاده آموزشی می‌پردازد نه تحقیقات علمی.

۱.۳. استفاده‌های به‌منظور حفاظت از میراث فرهنگی

دستورالعمل تلاش می‌کند استثنایی را به نفع ارگان‌هایی که آثار میراث فرهنگی را نگهداری می‌کنند، مقرر کند. (ماده ۶) اهمیت این مقرر در آن بوده که قاعده‌ای امری است (بند ۱ ماده ۷) و مجوز تکثیر دیجیتال را صادر می‌کند. این استثنای ویژه به مؤسسات مذکور اجازه می‌دهد تا از آثار یا موضوعات دیگری که به‌طور دائمی در مجموعه‌های خود هستند، در هر قالب یا رسانه‌ای، به‌منظور حفظ آنها و در حدی که برای چنین حفاظتی لازم است، نسخه‌برداری کنند.

۱.۴. رهاورد استثنائات جدید

به نظر می‌رسد همه این استثنائات و محدودیت‌ها در عمل از قلمرو گسترده‌ای برخوردار نیستند و ارزش‌افزوده آن‌ها از نظر منافع عمومی کم است؛ چه قلمرو مضیق، بعضاً امکان توافق برخلاف مقررات، اعمال قدرتمند تدابیر فنی، آورده مهم اندکی را فراهم می‌کند^۲ علاوه بر اینکه با استناد به بند ۲ ماده ۷ دستورالعمل، همه استثنائات و معافیت‌ها باید تحت آزمون سه‌گام (بند ۵ ماده ۵ دستورالعمل ۲۰۰۱) قرار بگیرند. به این معنا که استثنا/ محدودیت نباید با بهره‌برداری عادی از اثر یا سایر موضوعات در تعارض باشد یا به منافع قانونی دارنده حق لطمه غیرمعقولی بزند. به عبارت دیگر، استثنای استخراج داده یا استفاده آموزشی یا استفاده‌های میراث فرهنگی اگرچه به‌خودی‌خود ارزشمند هستند و مطابق با نیازهای نوین طراحی شدند، نباید مشمولان گسترده‌ای داشته باشد و کاربران را به رقبای صاحب حق مبدل کرده، لطمه غیرمعقولی به منافع

1. Fair Compensation.

2. Quintais, João and Frosio, Giancarlo and Gompel, Stef van and Hugenholtz, P. Bernt and Husovec, Martin and Jütte, Bernd Justin and Senftleben, Martin, "Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics", 2019, p.11.

قانونی آنان وارد کنند. به‌طور مثال، اگر یکی از این استثنائات منجر به عدم خرید اثر اصلی شود یا اگر حقوق معنوی را نادیده بگیرد، نباید اعمال شود. افزون بر اینکه ذی‌نفعان استثنائات مذکور، مؤسسات یا اشخاص حقوقی هستند نه فرد شهروندان. بنابراین تحلیل واقعیت استثنائات جدید از زاویه حقوق جامعه جای تأمل دارد. افزون بر این، بند ۲ ماده ۷ با ارجاع به بند ۴ ماده ۶ دستورالعمل ۲۰۰۱ به دنبال اقدامی دوسویه است. از سویی از اعضا می‌خواهد امکان توسل به محدودیت‌ها و استثنائات فراهم شود و از سویی تأکید دارد که تدابیر حفاظتی صاحبان حق مورد حمایت است. با وجود این، در مواردی که مطابق توافق، امکان دسترسی عمومی در هر مکان و زمان فراهم شده، نباید تدابیر فنی مانع استفاده شود.^۱

۲. جواز استفاده؛ از مسیر اعمال مدیریت جمعی، میانجیگری و آزادی تکثیر آثار تجسمی

علاوه بر محدودیت‌ها و استثنائات، دستورالعمل جواز استفاده را از طریق فرایند اداره جمعی و میانجیگری و تکثیر آثار تجسمی پیش‌بینی کرده است.

۲.۱. مدیریت جمعی

دستورالعمل، مدیریت جمعی حقوق را به‌عنوان مدلی برای رفع چالش‌های عملی استفاده از آثار مطرح می‌کند. در این چارچوب (ماده ۸)، سازمان مدیریت جمعی به‌عنوان نماینده دارندگان حق وارد ارتباط با مؤسسات میراث فرهنگی می‌شود و اجازه استفاده غیرانحصاری را در مورد تکثیر، توزیع، به اطلاع عموم رساندن یا در دسترس عموم قرار دادن آثار یا سایر موضوعاتی که به‌طور دائمی در مجموعه مؤسسات نگهداری می‌شوند، در مصارف غیرتجاری صادر می‌کنند. از سویی همواره تأکید بر رعایت حق برنامه صورت می‌گیرد و این امکان باید وجود داشته باشد که هر زمان دارنده حق بخواهد به‌آسانی، آثارش را از این سازوکار بهره‌برداری خارج کند. ارزش چنین مقرره‌ای آن است که دسترسی غیرتجاری به آثار و مجموعه‌های مؤسساتی مانند موزه‌ها و آرشیوها فراهم می‌شود و از سویی از آنجاکه الزاماً باید در چارچوب سازمان‌های مدیریت جمعی باشد، دشواری‌های کمتری را برای استفاده‌کنندگان خواهد داشت. افزون بر اینکه، ماده ۹ از اعضا می‌خواهد که به ماده ۱۰ جلوه فرا مرزی دهد و چنین دسترسی را برای کشورهای دیگر هم

۱. این مقرر دربارۀ مواد ۳ تا ۶ اعمال می‌شود.

فراهم آورند. ماده ۱۰ به منظور شفافیت اطلاعات مربوط به این موضوع بیان می‌کند که اطلاعات مربوط به این مجوزها در پرتال آنلاین عمومی (که توسط اداره مالکیت فکری اروپا مدیریت می‌شود) شش ماه قبل از توزیع و دسترسی عمومی به اثر در اختیار همه قرار می‌گیرد. در ماده ۱۱ اصل گفتگو میان دارندگان حق، سازمان‌های مدیریت جمعی و مؤسسات پیش‌بینی شده و اعضا باید طرفین را به این گفتگو تشویق کنند. در ماده ۱۲ سخن از سازمان مدیریت جمعی بر اساس مجوزهای بهره‌برداری با اثر گسترده است. این دست مجوزها بر خواسته از قراردادهای جمعی کار در کشورهای اروپای شمالی هستند و مردم این کشورها به لحاظ اجتماعی و فرهنگی خود را به آن وفادار می‌دانند. لذا این مدل برای بهره‌برداری از آثار گمنام و کاهش امکان طرح دعوی نقض بسیار مفید است.^۱ در این روش، سازمان مدیریت جمعی حتی از سوی غیر اعضا نیز عمل می‌کند. نوع قرارداد با دارندگان نیز محدودیتی ندارد و شامل هر روشی اعم از انتقال یا مجوز بهره‌برداری می‌شود. در اینجا حکم یا فرض قانونی وجود دارد که سازمان به نمایندگی عمل می‌کند و بهره‌برداری باید در حوزه تعریف شده و در مواردی که اخذ اجازه طاققت‌فرسا و غیرممکن است صورت بگیرد و منافع قانونی دارندگان نیز تضمین شود. از سویی دارندگان حقی که اجازه بهره‌برداری نداده‌اند، نیز باید بتوانند هر زمان به‌سادگی آثارشان را از این سازوکار خارج کنند، این ماده یک محدودیت یا استثنا نیست و یک مجوز بهره‌برداری الزامی را مقرر نمی‌کند.

۲.۲. میانجیگیری

موضوع دیگر، میانجیگیری درباره خدمات ویدئویی درخواستی است. این خدمات به کاربران امکان می‌دهد تا یک برنامه ویدئویی را انتخاب کند و آن برنامه از طرق مختلف از جمله نت برای آن‌ها ارسال شود. این دریافت به دو صورت بارگذاری دائم یا در جریان است. مدل فوق مبتنی بر توافق دارنده حق، پلتفرم و کاربر است و بعضاً درباره قلمرو بهره‌برداری و اختیارات طرفین اختلافاتی پیش می‌آید. بنابراین، در ماده ۱۳ یک نهاد بی‌طرف (دولتی یا غیردولتی) برای حل چالش‌ها مقرر می‌شود. نهاد بی‌طرف مذکور که با هدف این ماده تأسیس یا تعیین شده باید در دستیابی به توافقات و در صورت لزوم با ارائه پیشنهادات به آن‌ها کمک کنند. این مورد بر نقش

۱. حبیب، سعید، کاوشی در چالش‌های ناشی از آثار گمنام، فصلنامه حقوق پزشکی، ویژه‌نامه حقوق مالکیت فکری، ۱۳۹۱، ص ۱۷۴.

دولت‌ها در تضمین حقوق مالکیت فکری تأکید و از سویی در دسترسی به آثار، کاهش هزینه معاملات، افزایش کارایی و کاهش دعاوی نقض آتی مفید است.

۲.۳. تکثیر آثار هنرهای تجسمی^۱

برخی هنرمندان حوزه آثار تجسمی به جای خلق اثری منحصر به فرد به بازآفرینی آثار بعضاً مشهور دیگران مبادرت می‌کنند. به‌طور کلی این امر می‌تواند نقض حق باشد. اگرچه از لحاظ هنری، آثار تجسمی اصولاً یکتا هستند و تکثیر درباره آن‌ها قابل تصور نیست و آنچه مجدداً خلق می‌شود، اثری مستقل تلقی می‌شود. در دستورالعمل بیان می‌شود که پس از خاتمه دوره حمایتی، تکثیرهای این‌چنینی مشمول کپی‌رایت نیستند و می‌توان آزادانه به بهره‌برداری از آن‌ها پرداخت. مگر اینکه آنچه از تکثیر حاصل شود، به معنای اثری اصیل و ساخته خود مؤلف باشد (ماده ۱۴)؛ یعنی هنرمند توانسته باشد عنصری از شخصیت خود را در اثر انعکاس دهد و چیزی بر آن بیفزاید یا تغییر محسوسی را ایجاد کند. ماده این پیش‌فرض را ایجاد می‌کند که بازتولید صادقانه آثار هنرهای تجسمی در قلمرو عمومی نیز بخشی از قلمرو عمومی خواهد بود، مگر اینکه اصالت به‌طور قابل اثبات برآورده شود. اجرای این فرض دلالت بر این دارد که وضعیت حقوقی پیشینی این بازتولیدها به‌عنوان مالی در قلمرو عمومی تعیین شده است.^۲ اهمیت این مقرره آن است که بازار معامله آثار غیر اصل را رونق می‌دهد. اگرچه مؤلفه‌ای برای احراز اصل یا غیر اصل بودن ارائه نمی‌کند.

۳. حق بر خبر

امروزه شبکه‌های اجتماعی، بستر اشتراک‌سازی محصولات ناشران مطبوعاتی را افزایش داده‌اند و افراد زیادی قادر به دسترسی به محتوای مطبوعاتی هستند. بنابراین، مقررات جدید، حق نوینی را برای ناشران پی‌ریزی کرده و این به معنای حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش مطبوعات است. از طرف دیگر، چنین امری به معنای تضمین قابل اعتماد بودن اطلاعات است. ماده ۱۵ حق تکثیر و در دسترس عمومی قرار دادن آثار (مستند به ماده ۲ و ۳ دستورالعمل

1. Works of visual art.

2. Giannopoulou, Alexandra, "The New Copyright Directive: Article 14 or When the Public Domain Enters the New Copyright Directive", June 27, 2019. p.1.

۲۰۰۱) را به ناشران مطبوعاتی گسترش می‌دهد و آنان را مستحق دریافت مابه‌ازا کرده، به این ترتیب تلاش می‌کند توزیع منصفانه درآمد بین ناشرانی را که به سرمایه‌گذاری و سازمان‌دهی فرایند نشر می‌پردازد، ایجاد کند. مقررات جدید یک حق مرتبط جدید را پی‌ریزی کرده است؛^۱ به عبارت دیگر، ناشران مطبوعاتی به دلیل سرمایه‌گذاری که در حیطه مطبوعات دارند، مانند سازمان‌های پخش رادیو و تلویزیونی از حق انحصاری برخوردار هستند. بنابراین ضروری است قلمرو این حق شناسایی شود.

انتشار مطبوعات^۲ شامل نشر مجموعه‌ای مشتمل بر آثار ادبی (عمدتاً) یا آثار دیگر و سایر موضوعات با ماهیت ژورنالیستی است و می‌تواند به صورت دوره‌ای و منظم در قالب روزنامه یا مجله و با هدف اطلاع‌رسانی عمومی منتشر شود^۳ و طبق اصول کلی حقوق ارتباطات تحت ابتکار و مسئولیت سردبیر و مدیرمسئول ارائه می‌گردد. بنا به گزارش‌ها، این اصطلاح در برخی کشورها شامل هر روش کتبی نشر افکار به عموم یا گروه‌های خاصی از افراد شده و خدمات مطبوعات آنلاین مستقلاً به عنوان خدمات به اطلاع عموم رسانی آنلاین تلقی می‌شوند. در برخی کشورها بر شیوه نشر تمرکز نمی‌گردد و مطبوعات تعریف می‌شوند. اما رویکرد مقررات جدید بر شیوه نشر است تا ماهیت یک ناشر. البته مشخص نیست که چه میزان از یک انتشار مطبوعاتی باید آثار ادبی باشند.^۴ چالش درباره مطبوعات کوچک که در کل، دو سه مطلب را منتشر می‌کنند، جدی است و مشخص نیست این مطبوعات باید چه تعداد اثر ادبی منتشر کنند. از سویی طرح موضوع آثار ادبی با ماهیت روزنامه‌نگاری در فضای علوم ارتباطات غریب است؛ چه اصولاً محتواهای مطبوعاتی به انواعی مانند اطلاع‌رسانی یا نقد و نظر یا ترکیبی تقسیم می‌شود و طرح عبارت اثر ادبی و هنری مربوط به حوزه حقوق مالکیت ادبی و هنری است، نه حوزه مطبوعات. می‌توان توضیح داد که آثار ادبی به معنی خاص مانند داستان‌های سریالی در همه جراید منتشر نمی‌شود و تعداد چنین مطبوعاتی زیاد نیست. اما باید توجه کرد که رویکرد کنوانسیون برن نسبت به اثر ادبی و هنری، مضیق نبوده و این اصطلاح با مسامحه شامل کلیه آثار ادبی، هنری و علمی

1. Czarny-Drozdzejko, Elzbieta, The Subject-Matter of Press Publishers' Related Rights Under Directive 2019/790 on Copyright and Related Rights in the Digital Single Market, IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, 51, 2020, p. 625.

2. Press Publication.

۳. ناشران کتاب، ناشران دانشگاهی و موسیقی هم مشمول هستند.

4. Eechoud, Mireille M.M. van, A publisher's intellectual property right. Implications for freedom of expression, authors and open content policies, 2017, p. 33.

می‌شود. (بند ۱ ماده ۲) البته اصولاً قالب اثر ادبی مشتمل بر کتاب‌ها و آثار مکتوب است و لذا آثار متنی صرفاً مشمول این مقررہ می‌شود. می‌توان گفت در اینجا اثر همان تجلی شخصیت روزنامه‌نگار بوده که از اصالت برخوردار است. در این میان، ماهیت ژورنالیستی اثر بسیار مهم است. به عبارت دیگر، جنبه اطلاع‌رسانی تهیه اثر در تحلیل مسئله، اساسی خواهد بود. گزارش‌هایی وجود دارد که فعالیت موتورهای جستجو یک فعالیت ژورنالیستی تلقی نشده است.^۱ در میان بعضی کشورها، روزنامه‌نگار و خبرنگار را یک شخص حرفه‌ای می‌دانند که در یک رابطه استخدامی برای مجله/روزنامه و به حساب آن کار می‌کنند.^۲ لذا کسانی که رابطه استخدامی ندارند یا کمتر از ۴۰ ساعت در هفته رابطه قراردادی دارند یا پژوهشگران دانشگاهی که در خدمت دانشگاه هستند و بر حسب مورد با جراید همکاری دارند، مشمول تعریف روزنامه‌نگار نیستند. لذا مقررہ جدید اروپا یک تغییر رویکرد مهم را مطرح می‌کند و به ماهیت اثر توجه می‌کند نه ویژگی مؤلف آن. همچنین یکی از شاخص‌های اعمال حق آن است که محتوا تحت مسئولیت شخص مشخصی منتشر شود. بنابراین وبلاگ‌ها یا گروه‌های موجود در شبکه‌های اجتماعی که تحت کنترل ارائه‌کننده‌ای مانند ناشر نیستند، مشمول حق نمی‌شوند.

حق مذکور شامل نشریات دوره‌ای منتشره با اهداف دانشگاهی یا علمی و نیز استفاده‌های شخصی یا غیرتجاری توسط اشخاص حقیقی (مانند آپلود محتوی روی فرهنگ‌های آنلاین که اهداف تجاری ندارد یا اشتراک‌سازی روی پلتفرم‌های مبتنی بر منبع باز یا فضاهای ابری که مشمول دستورالعمل کپی‌رایت نیستند)، استفاده‌های هایپرلینک^۳ و استفاده از بخش‌های کوتاه نمی‌شود. این استثنا کاملاً قابل توجیه نیست. چه نشریات دانشگاهی که اخبار دانشگاه را اطلاع‌رسانی می‌کند، هم می‌توانند مانند سایر مطبوعات برای عموم مردم قابل استفاده باشند. اگرچه منطقی است نشریات علمی تخصصی جنبه اطلاع‌رسانی عمومی ندارند و برای متخصصان اهل فن تهیه می‌شوند.

1. See: Judgment of 13 May 2014, C 131/12, Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González, ECLI:EU:C:2014:317.

2. Op.Cit. Czarny-Drożdziejko, 2020, p. 630.

۳. هایپر لینک، لینکی است که با کلیک بر روی آن، شما را به صفحه دیگر یا تصویری هدایت می‌کند؛ یا حتی باعث دانلود فایلی می‌شود.

اما با وجود اهمیت اقتصادی این حق برای ناشران مطبوعاتی، حق مذکور، مطلق و دائمی نیست. حقی دوساله از اول ژانویه سال بعد از تاریخ انتشار و تابع استثنائات و محدودیت‌های ماده ۵ دستورالعمل ۲۰۰۱، تدابیر فنی حفاظتی مؤلفان و حتی استثنایی معلولان مستند به معاهده مراکش. افزون بر اینکه باید از درآمد ناشی از این حق به نویسندگانی که در مجله یا روزنامه، اثری دارند پرداخت شود. بنابراین در مابه‌ازای دریافتی، پدیدآورندگان اصلی نیز سهم خواهند بود و حق جدید به معنای نفی حق مؤلف نیست. (بند ۲ ماده ۱۶) البته کشورها می‌توانند از سازوکار انتقال یا صدور مجوز بهره‌برداری حق مؤلفان به ناشران استفاده کنند تا پدیدآورنده متعاقباً با اعمال حق، مانعی در مسیر اجرای حق ایجاد نکنند. در تحلیل کلی این مقرر باید افزود اگرچه این ماده حق مالکیت جدیدی را ایجاد کرده است، می‌تواند از دیدگاه مدافعان حقوق بشر برخلاف آزادی بیان ارزیابی شود.

۴. مسؤلیتی برای ارائه‌دهندگان خدمات اشتراک‌سازی برخط

این یک واقعیت است که انواعی از آثار و محتواها در محیط خدمات اشتراک‌سازی برخط در دسترس قرار می‌گیرند و نقض حقوق به‌راحتی قابل تحقق است. از سویی ارائه‌دهنده خدمات با عنایت به آنکه مدیریت این سامانه را بر عهده دارد، می‌تواند نقش مهمی را برای اداره خدمات اشتراک‌سازی داشته باشد. ماده ۱۷ دستورالعمل، قلب تپنده این نظام مسؤلیتی است. در این مقررات، ارائه‌دهنده، ارائه‌دهنده خدمات جامعه اطلاعاتی بوده که هدف اصلی یا یکی از اصلی‌ترین آن‌ها ذخیره و دسترسی عموم مردم به تعداد زیادی از آثار حمایت‌شده و بارگذاری شده توسط کاربران آن است. این ارائه‌دهندگان، سازمان‌دهی و ترویج اشتراک‌سازی را برای اهداف انتفاعی انجام می‌دهند و ماده مذکور قصد دارد انواع فراوانی از ارائه‌دهندگان خدمات را مشمول این مسؤلیت کند. آن‌هم مسؤلیتی برای فیلتر محتواهای آپلودشده.

۴.۱. قلمرو مسئولیت و شرایط آن

ارائه‌دهندگان بر طبق قاعده سنتی اخذ جواز، زمانی می‌توانند آثار را در دسترس عمومی قرار دهند که مجوز دارنده حق را داشته باشند. باین‌حال، پلتفرم نقش یک پلیس را با اعمال فیلتر یا مشابه آن در عرصه آنلاین بازی می‌کند. اما این امر قابل نقد است؛ چه فیلتر به معیارهای مشخص نیاز دارد وگرنه ممکن است به اعمال سلیقه شخصی منجر شود.

ارائه‌دهنده در برخی موارد می‌تواند از مسئولیت معاف شود: اولاً هنگامی که بهترین تلاش^۱ را برای اخذ اجازه از دارنده حق انجام داده است. ثانیاً بهترین تلاش را برای اطمینان از دسترس نبودن آثار مطابق با شاخص‌های حرفه‌ای انجام داده است. به عبارت دیگر، باید فناوری لازم برای تشخیص را به کار بندد. ثالثاً پس از دریافت اخطار کافی از دارنده حق، به سرعت اقدام می‌کند تا دسترسی به آثار و محتواها را از پلتفرم خود غیرفعال کرده یا حذف کند و بهترین تلاش خود را برای جلوگیری از آپلود در آینده به منصه ظهور برسانند.

۴.۲. تحدید مسئولیت

مسئولیت سنگین ارائه‌دهنده‌ها عمدتاً شامل غول‌های تجاری ارائه‌دهنده است، اما برای شرکت‌های کوچک‌تر مسئولیت کمتری می‌تواند مطرح باشد. بر اساس بند ۶ ماده ۱۷، کشورهای عضو باید مقرر کنند ارائه‌دهنده‌هایی که کمتر از ۳ سال در دسترس عموم مردم اتحادیه اروپا بوده و گردش مالی آن‌ها کمتر از ۱۰ میلیون یورو است، تنها به رعایت اولین مورد پیشگیرانه (بهترین تلاش) متعهد می‌شوند. باوجوداین، اگر اخطار مستندی را دریافت کنند، باید به سرعت دسترسی به آثار اعلام شده یا سایر موضوعات را غیرفعال کرده یا آن آثار یا سایر موضوعات را از وبسایت خود حذف کنند. (بند ۶ ماده ۱۷) کشورها در احراز مسئولیت ارائه‌دهندگان خدمات به مؤلفه‌هایی مانند مخاطبان، نوع آثار و هزینه‌های ارائه‌دهنده توجه خواهند کرد.

۴.۳. امری شدن استثنائات به سود کاربران شبکه‌های اشتراک‌سازی

مسئولیت ارائه‌دهندگان نباید مانع از دسترسی به محتواهایی شود که نقض‌کننده کپی‌رایت نیستند. (بند ۷ ماده ۱۷) این بدان معناست درجایی که استفاده کاربر مشمول مقررات محدودیت یا استثنا می‌شود، باید به راحتی بتواند از اثر استفاده کند. در ادامه، ادبیات دستورالعمل حاکی از

1. Best Efforts.

یک مقررۀ امری است و در خصوص استثنای نقل، نقد و استفاده‌های طنزگونه تأکید می‌کند که کاربر آزادی داشته باشد. در اینجا رسماً حقی برای کاربران پیش‌بینی شده است که در نوع خود، الگوساز خواهد بود. باید دقت کرد که رویکرد دستورالعمل ۲۰۰۱ (ماده ۵) درباره استثنائات با چنین لحن تحکم‌آمیزی همراه نیست و به‌سختی می‌توان الزام‌آوری آن را برداشت کرد. از این‌رو، اگر بین بند ۷ ماده ۱۷ دستورالعمل ۲۰۱۹ و ماده ۵ دستورالعمل ۲۰۰۱ مقایسه شود، ماده ۱۷ اجرای محدودیت‌ها و استثنائات ملی را به‌عنوان الزام اعضا و به‌منظور ایجاد حداقل امتیازی برای کاربر مطرح می‌کند. این بند از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است؛ زیرا مطابق آنچه در بند ۷۰ مقدمه پیشنهادشده، زمانی که منافع متعارض موجب ایجاد اختلاف بین حق اساسی مالکیت، از جمله مالکیت فکری و حق آزادی بیان/ آزادی می‌شود، حق کاربر در آزادی دسترسی تفوق می‌یابد. قانون‌گذار اتحادیه اروپا با این کار، رویکرد رسمی را آغاز کرده که پیش‌تر نمونه‌های از آن بر مبنای تعادل حقوق پدیدآورنده و کاربران در اروپا گزارش شده است.^۱

ایجاد سازوکار مؤثر و سریع برای شکایت و جبران خسارت کاربرانی که در مورد عدم دسترسی یا حذف مشکلی دارند، از تأکیدات مقررات است. البته این مهم مانع از رجوع به محاکم نیست. (بند ۹ ماده ۱۷) دریافت مجوز مستقیم از دارنده حق، همواره در دسترس نیست و سازوکارهای مجوز بهره‌برداری جمعی (اختیاری، گسترش‌یافته یا اجباری) و مجوزهای قانونی متکی بر استثنا یا محدودیت یا توسل به گسترش آثار در قلمرو عمومی می‌تواند مورد استفاده ارائه‌کنندگان خدمات قرار گیرد. با وجود این، ادبیات ماده ۱۷ به‌روشنی به‌سوی اخذ اجازه است و تسریع در توسعه مجوزهای بهره‌برداری بین دارندگان حق و پلتفرم‌ها از اهداف دستورالعمل است.^۲

۴.۴. اصل عدم نقض

محتوای بارگذاری شده تا زمانی که وضعیت آن تعیین شود، در دسترس خواهد بود و هنگامی نقض رخ داده که محتوا عیناً یا معادل اطلاعات اعلامی دارندگان حق به پلتفرم‌ها باشند. در اینجا معادل‌ها نیز باید مضیق تفسیر شود. حتی وقتی بخشی از محتوا شائبۀ نقض دارد، باید امکان

۱. شبیری زنجانی، سید حسن، مطالعه تطبیقی نقیضه‌گویی در آثار ادبی و هنری؛ هدف کپی‌رایت یا

نقض کپی‌رایت، الهیات هنر، پاییز ۹۶، ۱۳۹۶، شماره ۱۰، ص ۸۲.

2. Quintais, João and Frosio, Giancarlo and Gompel, Stef van and Hugenholtz, P. Bernt and Husovec, Martin and Jütte, Bernd Justin and Senftleben, Martin, Op.Cit.

دفاع در قالب استثنائات به کاربر داده شود. اگر کاربر در ظرف زمان متعارفی، توضیحات خود را ارائه نکرد، پلتفرم در خصوص عدم نمایش یا حذف می‌تواند اقدام کند. البته بعد از این واقعه نیز کاربر می‌تواند از طریق پلتفرم یا محکمه، حق خود را پیگیری کند. هنگامی که، توضیحات کاربر به دارنده حق اعلام می‌شود، وی باید درخواست خود به حذف یا عدم دسترسی را به‌خوبی مدلل کند. او باید بگوید که چرا چنین استفاده‌ای یک نقض حق تلقی می‌شود و ذیل محدودیت‌ها و استثنائات قرار نمی‌گیرد؟^۱

۵. ساز و کارهای مدیریتی آثار

در این قسمت، سازوکارهای اداره آثار مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۵.۱. دریافت مابه‌ازای منصفانه^۲ و شفافیت در دریافت اطلاعات مالی قراردادها

حق اخذ مابه‌ازای منصفانه، پیش‌شرط ضروری برای یک بازار کارآمد تولید محتوی تلقی می‌شود. چه اگر عوض منصفانه‌ای پرداخت نشود، خلق آثار فاخر نیز در هاله‌ای از ابهام قرار می‌گیرد. از سویی اعطای حق انحصاری بدون تضمین دریافت مابه‌ازای مناسب و متناسب برای بهره‌برداری عملاً به معنای اعطای هیچ حقی است. در نظام حقوقی جدید، منظور از عوض منصفانه، پرداختی متناسب و مناسب است و هر مؤلف و اجراکننده‌ای که مجوز بهره‌برداری اعطا یا حق مالکیتش را منتقل می‌کند، مستحق دریافت چنین مابه‌ازایی است. اما تضمین پرداخت عوض یک موضوع تحت نظام‌های ملی است و اعضا باید سازوکاری را برای این پرداخت ایجاد کنند. (ماده ۱۸)

مابه‌ازای پرداختی جنبه جبران خسارت ندارد و باید متناسب و مناسب^۳ با ارزش اقتصادی بالقوه یا بالفعل حقوق انتقال‌یافته یا اجازه بهره‌برداری داده باشد. افزون بر اینکه اصطلاح مذکور با عبارت رایج مابه‌ازای منصفانه^۴ در معاهدات و مقررات مرتبط متفاوت است. (مانند بند ۳ ماده ۷ معاهده کپی‌رایت و ایپو (WCT)) مابه‌ازای مناسب با عنایت به ارزش اقتصادی حقوق در تجارت، ماهیت و قلمرو استفاده و موضوع استفاده تعیین می‌شود. برخی گزارش‌ها حاکی از آن است که

1. Ibid.
2. Fair remuneration.
3. Appropriate and Proportionate.
4. Equitable Remuneration.

شاخص‌هایی مانند مدت قرارداد، گستردگی، زمان انعقاد قرارداد در تعیین مابه‌ازا دخیل هستند. به‌طور مثال، اگر زمان و قلمرو قرارداد غیر محدود است، پرداخت مقطوع و یکجا نمی‌تواند کافی و به معنای مابه‌ازای مناسب باشد^۱ در واقع چنین است که در بسیاری از قراردادهای حوزه حق مؤلف با پرداخت یک مبلغ مقطوع، دیگر پرداختی به مؤلف انجام نمی‌شود؛ به‌ویژه در حوزه استفاده‌های مستمر در فضای مجازی که ممکن است درآمدهای فراوانی از استفاده حاصل شود. عوض منصفانه باید پرداختی برای بهره‌برداران‌های حال و آینده، بدون نیاز به بازنگری یا مذاکره مجدد و غیرقابل انصراف از طرف مؤلف یا اجراکننده باشد. لذا چنین الزامی به سازوکاری قانونی نیاز دارد تا یک شرط قراردادی. اگرچه معاملات جمعی نقش مهمی در این میان دارد، شرایط ساختاری را برای مذاکرات و اجرای موفق ندارد.^۲

افزون بر این اگر مؤلفان و اجراکنندگان، اطلاعات مکفی را درباره روش‌های بهره‌برداری و درآمدهای حاصله داشته باشند، بهتر می‌توانند حقوق خود را استیفا کنند. این اطلاعات باید در حد معقولی باشد. به‌طور مثال، اگرچه مجوز گیرنده و انتقال‌دهنده می‌توانند متعهد به اطلاع‌رسانی درباره قراردادهای خود باشند، ولی شاید ضروری نباشد که قراردادهای خرد و مواردی را که جنبه انتفاعی چندانی ندارد، اعلام کنند. افزون بر اینکه کشورها می‌توانند این تعهد را در برابر اشخاصی که سهم مهمی در کل اثر یا اجرا ندارند، اعمال نکنند. (ماده ۱۹)

۵.۲. تعدیل قراردادهای و فسخ قرارداد یا پایان بخشی به انحصار مجوز بهره‌برداری

در مباحث حقوق مالکیت فکری موضوع تعدیل قراردادی بی‌سابقه است. اما در یک نگاه نوآورانه، مؤلفان و پدیدآورندگان می‌توانند درخواست تعدیل قرارداد را به‌منظور دریافت مابه‌ازای منصفانه و مناسب در برابر اشخاصی که قرارداد با آن‌ها منعقد شده یا وارثان آن‌ها داشته باشند. (ماده ۲۰) هنگامی که عوض اولیه توافق شده در مقایسه با تمام درآمدهای مربوطه بعدی که از بهره‌برداری از آثار یا اجراها به دست می‌آید، به‌طور نامتناسب کم است، این حق به منصفانه ظهور می‌رسد. حق مذکور در مسیر تثبیت حق تعقیبی بوده که به‌طور سنتی در برخی کشورها

1. Lucas-Schlötter, Agnes, European Copyright Contract Law: A Plea for Harmonisation, *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 48, No. 8: pp.897-899.

2. Xalabarder, Raquel, The Principle of Appropriate and Proportionate Remuneration for Authors and Performers in Art.18 Copyright in the Digital Single Market Directive, *InDret* 4.2020, pp.1-5.

پیش‌بینی شده است. زمانی که مؤلفی گمنام یا در جایگاهی ضعیف،^۱ اثر ارزشمندی را خلق کرده و آن را واگذار می‌کند و سرانجام در سال‌ها بعد ارزش مادی اثر ارتقای فراوانی می‌یابد، پیش‌بینی امکان دریافت مابه‌ازا بیشتر قابل اعتنا خواهد بود.

علاوه بر این، هنگامی که از اثر مورد معامله، انحصاری بهره‌برداری می‌شود، مؤلف یا اجراکننده می‌تواند کل یا بخشی از قرارداد را فسخ کند. (ماده ۲۲) در مواردی که بهره‌برداری کافی از اثر انجام نمی‌شود، پدیدآورنده یا اجراکننده می‌توانند به قرارداد مجوز بهره‌برداری یا انتقال اثر به‌طور کلی یا جزئی خاتمه دهند. بنابراین مبانی حق جدید با مبانی کلاسیک حق پشیمانی که عمدتاً مربوط به تغییر ایدئولوژیک مؤلف است، تفاوت کرده، بر جنبه تجارتي تأکید می‌کند. البته این مقرر با عنایت به نوع اثر یا اجرا، لحاظ تعداد خالقان و مجریان صورت می‌گیرد. این حق می‌تواند در مواردی که تعدد پدیدآورنده و مجری وجود دارد، اعمال نشود یا ملاحظات دیگری دربارۀ مدت‌زمان، نوع اثر و سایر موارد داشته باشد. افزون بر اینکه می‌توان به‌جای انصراف از کل قرارداد، به انحصار قرارداد فقط پایان داد. البته باید مهلتی قابل قبول پس از انعقاد قرارداد بهره‌برداری انحصاری یا انتقال حقوق بهره‌برداری برای بررسی نتیجه بهره‌برداری از اثر وجود داشته باشد و چنانچه باگذشت این مهلت، همچنان بهره‌برداری موردنظر صورت نگیرد، صاحب حق مخیر است که وصف انحصاری قرارداد را حذف نماید و قرارداد بهره‌برداری جدیدی منعقد نماید یا اینکه اثر را مسترد دارد و قرارداد را به‌طور یک‌جانبه فسخ نماید. (بند سوم) البته باید در نظر داشت که بر اساس بند چهارم ماده ۲۲، در صورتی که عدم بهره‌برداری از اثر منتسب به شرایطی باشد که عمدتاً مؤلف یا مجری باید آن را برای بهره‌برداری فراهم می‌نموده، وی قادر به اعمال هیچ‌کدام از راه‌حل‌های مذکور نیست. افزون بر این، حق مذکور در چارچوب توافقات چانه‌زنی جمعی^۲ قابل اسقاط است. (بند پنجم)

۵.۳. اتخاذ سازوکارهای حل اختلاف غیر قضائی

به موجب ماده ۲۱، کشورهای عضو باید مقرر کنند که اختلافات مربوط به تعهد شفافیت مطابق ماده ۱۹ و سازوکار تعدیل قرارداد بر اساس ماده ۲۰ با یک روش داوطلبانه و جایگزین

1. Rosati, Eleonora, The DSM Directive Two Years On: Do Things Ever Get Easier?, *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 52, 2021, pp. 1139–1142.
2. Collective Bargaining Agreements

حل شوند. تأکید بر اتخاذ سازوکارهای غیر قضایی برای رفع اختلافات با تصریح در یک مقررۀ رسمی، نقش کلیدی در ترویج این امر در سایر مقررات خواهد داشت. در این دستورالعمل بر حل اختلافات ناشی از تغییر شرایط بهره‌برداری با اتخاذ روش غیر قضایی تأکید شده است. به عبارت دیگر، اموری که با اعتبار اموال فکری و حاکمیت ملی اعضا تداخلی ندارد، با این روش حل می‌شوند. با وجود این، با روش‌های غیر قضایی از جمله میانجیگری و سازش نمی‌توان برخلاف نظم عمومی توافق کرد.^۱

۵.۴. عدم قابلیت اجرای برخی قراردادها

هرگونه شروط قرارداد که مانع از رعایت اصل شفافیت، تعدیل قراردادی و اتخاذ شیوۀ غیرقضایی حل اختلاف شود، (به شرح مواد فوق) در خصوص مؤلفان و مجریان قابل اجرا نخواهد بود. (ماده ۲۳) به عبارت دیگر، در برابر پدیدآورندگان و اجراکنندگان قابل استناد نیستند و در این خصوص قرارداد با بطلان نسبی روبرو می‌شود.

۶. چشم‌انداز بعد از تصویب دستورالعمل

بعد از تاریخ اجرایی شدن دستورالعمل، هنوز همه اعضا نسبت به آن تمکین نکرده‌اند و کمیسیون اروپا اقدامات رسمی^۲ را علیه کشورهایی که به اجرای مقررات یا اجرای کامل آن تن نداده‌اند، آغاز کرده است.^۳ در این میان، لهستان یکی از بزرگ‌ترین منتقدان ماده ۱۷ مصمم است تا این ماده حذف شود؛ چه الزام ماده ۱۷ برخلاف آزادی بیان است.^۴ دیوان دادگستری اروپا این ادعا را نپذیرفته و اگرچه بر خطر تعدیل آزادی بیان صحنه گذاشته، معتقد است ماده ۱۷ تدابیر

۱. بهادری جهرمی، زهرا، زهرا شاکری و محسن صادقی، *حل و فصل غیرقضائی اختلافات حقوق مالکیت فکری*، تهران: پژوهاک عدالت، ۱۴۰۰، صص ۱۲۹-۱۲۷.

2. See: EU threatens 23 states over copyright directive delays. Available at: <https://www.worldipreview.com/news/eu-threatens-23-states-over-copyright-directive-delays-21571>.

3. See: Commission chides 13 states for failure to transpose Copyright Directive. Available at: <https://www.euractiv.com/section/digital/news/commission-chides-13-states-for-failure-to-transpose-copyright-directive/>

4. Op.Cit. Rosati, pp.1139-1142.

کافی برای کنترل شرایط را دارد.^۱ با وجود این، صدور فرمانی در فرانسه در خصوص انتقال ماده ۲(۶) و مواد ۱۷ تا ۲۳ دستورالعمل ۲۰۱۹^۲ به نظام حقوقی آن می‌تواند آبی بر آتش اختلافات جدی در این حوزه باشد. اما در حال، قضاوت درباره آثار این مقررات زود است و در سال‌های آتی، نتایج این دستورالعمل بر بازار مشخص خواهد شد.

تغییرات نظام کپی‌رایت در پرتو دستورالعمل ۲۰۱۹ می‌تواند یک دگر دیسی جدی در آینده حقوق مالکیت فکری تلقی شود. آنچه تاکنون بوده، مبتنی بر یک الگوی محافظه‌کارانه است که به حقوق مالکیت فکری صرفاً به عنوان حق مالکیت محض نگریسته شده است. به عبارتی، نگرشی بدون در نظر گرفتن هرگونه ملاحظه اجتماعی و اقتصادی مفید برای جامعه. یک حق خصوصی که دال بر حق انحصاری و گسترده است؛ مانند مالکیت بر اموال فیزیکی. در این تفکر، مال فکری مانند سایر اموال فرد است و سیاست‌های اجتماعی و فرهنگی نمی‌تواند تغییرات مهمی را در اصل حق ایجاد کرده یا آن را محدود سازد. اما هنگامی که کارکرد اجتماعی به این دیدگاه تسری یابد. اهداف و شرایط اعمال حق باید با عنایت به منافع عمومی سنجیده شده و حمایت بر اساس آزادی‌های علمی و هنری تعیین گردد. به عبارت دیگر، اگرچه حق مالکیت فکری شکل گرفته است، حقی برای خلق تولیدات علمی و هنری بر پایه آثار قبلی نیز وجود دارد. در این مدل، می‌توان استثنائات گسترده‌ای را به سود اهداف علمی و آموزشی مشاهده کرد؛ مانند استثنای داده‌کاوی. اما در شکل دیگر حقوق مالکیت فکری، اصل حمایت از حقوق مذکور تحت آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات قرار می‌گیرد. در اینجا اصل بر آزادی است و حق مالکیت یک استثنا. به نظر می‌رسد رویکرد ایجاد استثنائات جدید و امری کردن آن می‌تواند در راستای تأکید مهم بر حضور حق کاربران باشد. هنوز دشوار است که گفته شود اصل حق مالکیت فکری کاملاً تحت الشعاع ملاحظات حقوق بشری قرار گرفته؛ چه مواد دیگر همین دستورالعمل نیز جز چند ماده به سوی حمایت از صاحبان حق جهت‌گیری شده است. به گونه‌ای که مسئولیت پلتفرم‌ها در برابر دارندگان از جمله آن‌هاست.

1. See: JUDGMENT OF THE COURT (Grand Chamber), 26 April 2022, Inavailable at: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=258261&pageIndex=0&clang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1269481>.

2. Ordinance n°2021-580 of 12 May 2021 transposing Article 2(6) and Articles 17 to 23 of Directive 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the digital single market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC.

۷. رهاوردی برای ایران

سرانجام آنکه پرسش مهم آن است که چنین الگویی می‌تواند در دورنمای نظام حقوق مالکیت فکری ایران نقش ایفا نماید؟ واقعیت آن است که قوانین مالکیت ادبی و هنری ایران سال‌هاست که به‌روز رسانی نشده و سرنوشت لایحه مرتبط نیز در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. بنابراین با عنایت به مقررات قانون حمایت از حقوق مؤلفان ۱۳۴۸ و سایر قوانین می‌توان گفت در ایران چند استثنای مشخص مانند نقل، استفاده آموزشی (ماده ۸) و ... پیش‌بینی شده است که معیار دقیقی نیز برای تفسیر از آن‌ها وجود ندارد. افزون بر اینکه در دوران پاندمی کرونا ضرورت توسل به استثنائات به‌ویژه استثنای استفاده آموزشی در محیط مجازی جدی بود. بنابراین واقعیات عملی می‌تواند نظام حقوق ایران را به درج استثنائاتی برای تأمین نیازهای عملی خود ناگزیر سازد. افزون بر اینکه امضای سند معاهده مراکش نشان از توجه به ملاحظات جدید در نزد ایران دارد. باوجوداین، با عنایت به بازار نه‌چندان قوی اقتصاد هنر در ایران سخن گفتن از بحث تعدیل قراردادی و حق پشیمانی حداقل در کوتاه‌مدت بسیار بعید است. اما درباره مسئولیت پلتفرم‌ها در قبال نقض، باید گفت اگرچه مطابق با بند ۳ ماده ۵ مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای ۱۳۸۰ شورای انقلاب فرهنگی، شرکت‌ها و مؤسسات ارائه‌کننده خدمات اطلاع‌رسانی اینترنتی دارای مسئولیت قانونی بوده و نسبت به محتوایی که خود بر روی شبکه عرضه می‌کنند، مسئولیت دارند، مسئولیت رعایت حقوق مالکیت فکری بر عهده ارائه‌کنندگان اطلاعات در شبکه یعنی کاربران است. پیگیری سیاست‌های کشور در حوزه فضای مجازی نشان می‌دهد مطابق با سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی شورای عالی فضای مجازی مصوب ۱۳۹۵، قابلیت پیشگیری از جرائم و اعمال قوانین کشور و نیز صیانت از حقوق شهروندی و حریم خصوصی در این سند پیش‌بینی شده است. باوجوداین، در سند راهبردی فضای مجازی ۱۴۰۰، اگرچه اموری مانند دسترسی آزاد به اطلاعات و منافع ملی مورد توجه قرار گرفته، عنایت مستقلی به اموال فکری و تأثیر آن در بازار مجازی نشده است. به‌طور کلی، تنها مقرر دربارۀ شناسایی نقش کپی‌رایت در بازار الکترونیک به مواد ۶۲ و ۷۴ قانون تجارت الکترونیک بازمی‌گردد که حقوق انحصاری مؤلفان و ضمانت اجرای نقض آن را پیش‌بینی کرده است. به نظر می‌رسد اگرچه بستر تغییرات با عنایت به اسناد بالادستی و لایحه حقوق مالکیت ادبی و هنری می‌تواند مهیا باشد، نگاه به کپی‌رایت به‌عنوان عنصری برای رونق بازار دیجیتال نیاز به پیش‌بینی سازوکارهای دقیق‌تری دارد.

نتیجه‌گیری

دستورالعمل ۲۰۱۹ اتحادیه اروپا در خصوص نقش کپی‌رایت در بازار دیجیتال به دنبال پی‌ریزی یک رژیم دسترسی به آثار و محتواهای دیجیتال بر پایه ایجاد مسئولیت برای مؤسسات و پلتفرم‌هاست. سند مذکور از طرفی می‌خواهد حقوق پدیدآورندگان با اقدامات حفاظتی حفظ شود و از طرفی مصرف‌کنندگان نیز از آثار منتفع شوند. باوجود این، ارزش‌افزوده ناشی از استثنائات مقرر شده زیاد نیست؛ چه مضمولان آن اندک هستند. ایجاد قاعده امری در این زمینه درخور توجه است و در برخی حوزه‌ها مانند آموزش می‌تواند کاربردی باشد. افزون بر اینکه قانونی شدن امکان تعدیل قراردادی و حق پشیمانی می‌تواند در مسیر افزایش سطح حمایت از پدیدآورندگان ارزیابی شود. ماده ۱۷ که پرچالش‌ترین موضوع را مطرح می‌کند و موجب تأسیس مسئولیت مضاعف برای پلتفرم‌هاست برای این اشخاص در دست‌آفرین است، اما این امر از سویی به سود صاحبان حق خواهد بود. حقیقت آن است که نگرش به کپی‌رایت در این دستورالعمل از زاویه نقش‌آفرینی آن در بازار دیجیتال بوده و هدف آن است که حقوق مالکیت ادبی و هنری به رونق بازار کمک نماید. اما اینکه چنین خواهد شد، به زمان نیاز دارد. بی‌تردید روح این دستورالعمل به سوی حمایت قوی از صاحبان حق است و منافع عمومی باوجود ملاحظات مهمی که درباره آن‌ها در مقررات مشاهده می‌شود، برجسته نیستند. اما این مسیر می‌تواند افق جدید نظام حقوق مالکیت فکری در سال‌های آتی را به ما نشان دهد.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

کتاب

۱. زرکلام، ستار، *حقوق مالکیت ادبی و هنری*، چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۸.
۲. بهادری جهرمی، زهرا، زهرا شاکری و محسن صادقی، *حلول فصل غیر قضائی اختلافات حقوق مالکیت فکری*، تهران: پژوهاک عدالت، چاپ اول، ۱۴۰۰.
۳. حبیبیا، سعید و زهرا شاکری، *منافع عمومی و حقوق مالکیت ادبی و هنری*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۹۴.

مقاله

۴. حبیبیا، سعید و زهرا شاکری، *مبختی در محدودیت‌ها و استثنائات حقوق مالکیت ادبی و هنری*، مجله مطالعات حقوق تطبیقی دانشگاه تهران، دوره ۳، بهار و تابستان ۱۳۹۱، شماره ۱، صص ۶۴-۴۱.
 ۵. حبیبیا، سعید، *کاوشی در چالش‌های ناشی از آثار گمنام*، فصلنامه حقوق پزشکی، ویژه‌نامه حقوق مالکیت فکری، ۱۳۹۱، صص ۱۸۶-۱۶۱.
 ۶. صادقی، محسن و زهرا بهادری جهرمی، *حقوق مالکیت ادبی و هنری در ویدیوهای درخواستی: با نگاهی به حقوق ایران*، فصلنامه حقوق پزشکی، ویژه‌نامه حقوق مالکیت فکری، ۱۳۹۱، صص ۲۴۲-۲۰۹.
 ۷. شبیری زنجانی، سید حسن، *مطالعه تطبیقی نقیضه‌گویی در آثار ادبی و هنری؛ هدف کپی‌رایت یا نقض کپی‌رایت*، الهیات هنر، پاییز ۹۶، شماره ۱۰، صص ۸۹-۸۲.
- قوانین و مقررات
۸. سیاست‌ها و اقدامات ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی شورای عالی فضای مجازی مصوب ۱۳۹۵.
 ۹. قانون تجارت الکترونیک مصوب ۱۳۸۶.
 ۱۰. قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸.
 ۱۱. مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای شورای انقلاب فرهنگی ۱۳۸۰.

اسناد

۱۲. سند راهبردی فضای مجاری ۱۴۰۰.

ب) منابع انگلیسی

Book

13. Rosati, Elenora, *Copyright in the Digital Single Market Article by Article Commentary to the Provision of Directive 2019/79*, Oxford University Press, 2021.

Paper

14. Czarny-Drozdzejko, "Elzbieta, The Subject-Matter of Press Publishers' Related Rights Under Directive 2019/790 on Copyright and Related Rights in the Digital Single Market", *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 51, 2020, pp. 624-641. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-020-00933-y>. (last visited on 20/12/ 2021).
15. Dusollier, Severine, "The 2019 Directive on Copyright in the Digital Single Market: Some Progress, a Few Bad Choices, and an Overall Failed Ambition", (March 20, 2020). *Common Market Law Review*, Vol. 57 No. 4, August 2020, pp. 979-1030. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3695839>. (last visited on 20/12/ 2021).
16. Geiger, Christophe, "Building an Ethical Framework for Intellectual Property in the EU: Time to Revise the Charter of Fundamental Rights" (October 8, 2021). in: Gustavo Ghidini and Valeria Falce (eds.), *Innovation law and Policy, Which Reforms for IP Law?*, Cheltenham, UK/ Northampton, MA, *Edward Elgar*, 2022 (Forthcoming), pp. 1-14. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3938873>. (last visited on 05/01/ 2022).
17. Lucas-Schlötter, Agnes, "European Copyright Contract Law: A Plea for Harmonisation", *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 48, No. 8, 2017, pp. 897-899. (last visited on 07/01/ 2022).
18. Quintais, João, "The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look" (October 14, 2019). *European Intellectual*

Property Review ,2020(1) (Forthcoming),2019,pp.1-23, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3424770>. (last visited on 05/01/ 2022).

19. Rosati, Eleonora, “The DSM Directive Two Years On: Do Things Ever Get Easier?”, *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 52,2021, pp.1139–1142 .

Internet sources

20. Eechoud, Mireille M.M. van (2017), A publisher’s intellectual property right. Implications for freedom of expression, authors and open content policies, pp.1-68, Available at: https://www.openforumeurope.org/wp-content/uploads/2017/01/OFE-Academic-Paper-Implications-of-publishers-right_FINAL.pdf . (last visited on 25/12/ 2021).
21. Quintais, João and Frosio, Giancarlo and Gompel, Stef van and Hugenholtz, P. Bernt and Husovec, Martin and Jütte, Bernd Justin and Senftleben, Martin, Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics (November 11, 2019), pp.1-8. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3484968>. (last visited on 05/01/ 2022).
22. Giannopoulou, Alexandra, The New Copyright Directive: Article 14 or When the Public Domain Enters the New Copyright Directive, June 27, 2019. Available at: <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/06/27/the-new-copyright-directive-article-14-or-when-the-public-domain-enters-the-new-copyright-directive/>. (last visited on 15/01/ 2022).
23. Xalabarder, Raquel, The Principle of Appropriate and Proportionate Remuneration for Authors and Performers in Art.18 Copyright in the Digital Single Market Directive, In Dret 4.2020 ,pp. 1-51. Available at <https://indret.com/wp-content/uploads/2020/10/1591.pd>.

Case

24. Judgment of 13 May 2014, C 131/12, *Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Espan˜ola de Proteccio˜n de Datos (AEPD)*, Mario Costeja Gonza˜lez, ECLI:EU:C:2014:317.

Acts

25. Directive (EU) 2019/790 on copyright and related rights in the Digital Single Market (DSM Directive). Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj/>

26. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0029> .(last visited on 08/03/ 2021).
27. Ordinance n°2021-580 of 12 May 2021 transposing Article 2(6) and Articles 17 to 23 of Directive 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the digital single market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC .
28. Labour Code(France). Available at:
<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?dateTexte=20100202&cidTexte=LEGITEXT000006072050&fastReqId=567293234&fastPos=1&oldAction=rechCodeArticle> (last visited on 20/12/ 2021).

